

Francis Ghilès

Investigador sènior associat, CIDOB

L'arribada massiva de refugiats procedents sobretot de Síria, encara que també d'altres països com l'Afganistan i la regió de l'Àfrica subsahariana, ha demostrat que la política exterior comunitària està feta parracs. No es tracta d'una simple qüestió de falta de coherència dels diferents estats membres en la seva resposta al moviment més gran de població des de la Segona Guerra Mundial; ni exclusivament d'un assumpte relacionat amb la no-utilització de les eines disponibles dins de la Unió Europea (ajuda humanitària, política de veïnatge, etc.) per aconseguir els millors resultats; el fracàs tampoc no es deriva de senzills errors administratius que podrien ser fàcilment solucionats; es tracta, principalment, d'un error de concepte. Si aquesta interpretació és correcta, els esdeveniments que es van veure en la televisió l'estiu passat suggereixen que l'impacte de centenars de milers de refugiats —perquè això és el que són la majoria d'aquestes persones— conduïts a empentes per les fronteres de Croàcia, Hongria, Àustria i França parla per si mateix de l'absolut fracàs de la manera en què les institucions europees i els tres països que exerceixen un paper principal en el desenvolupament de la política exterior d'aquest continent (França, Alemanya i el Regne Unit) han formulat la seva política exterior des de la desintegració de la Unió Soviètica fa ja un quart de segle.

En l'actualitat, el fort impuls humanitari competeix amb el temor, cada vegada més pronunciat, de l'absorció d'un gran nombre de musulmans. Per què, llavors, Europa no ha dut a terme un esforç molt més gran per finançar la gestió dels camps de refugiats ubicats a Turquia, el Líban i Jordània, i assegurar així que les persones acollides no només rebien aliments sinó que els seus fills també puguin accedir a l'educació? Per què no han propiciat el fet que aquests refugiats tinguin un millor accés als consolats occidentals i a les ONG? El suggeriment de David Cameron sobre la conveniència de dur a terme més actuacions per ubicar els refugiats a prop de les fronteres del país que abandonen té sentit; tanmateix, el primer ministre enterboleix el seu discurs deixant entreveure una mediocre línia d'argumentació de caire xenòfob en parlar de «crisi migratòria» quan es debaten aspectes de seguretat nacional, per continuar fent referència a la «violència extremista islamista». El to que fan servir els dirigents francesos ha estat una mica més mesurat; tanmateix,

tots els polítics, tret de la cancellera alemanya i el primer ministre suec, fan servir termes que serveixen per avivar el temor creixent de l'absorció de molts musulmans per part de la Unió. Els partits antiimmigració, com el Front Nacional, a França, n'estan traient el màxim profit; els centres d'acolliment són blanc d'incendis a Alemanya, mentre que els polítics de dretes de països com Hongria, Dinamarca, Eslovàquia i Polònia compareixen el seu temor d'una invasió islàmica.

El marc de la política exterior europea s'ha ensorrat conceptualment, i serà difícil tornar a posar-lo al seu lloc. Un marc que, des del 1989, s'ha construït sobre la convicció de representar el grup comercial de països més gran del món i de ser el mirall de la gestió política posterior a la guerra freda en el qual la resta del món es podia reflectir. Ara, tal mirall no ofereix més que una imatge de vidres trencats. Quan l'euro es va establir com a moneda a començaments d'aquest segle, alguns polítics europeus es van imaginar que aviat seria una divisa rival del dòlar dels EUA. Després de malinterpretar el retorn de Vladimir Putin a la presidència de Rússia, així com no haver estat capaç d'entendre els informes del PNUD sobre el món àrab, que des del 2002 assenyalen els greus problemes de la major part dels països de l'Orient Mitjà, Europa ha acabat amb el dividend de pau que havia acumulat des de la caiguda de la Unió Soviètica. França i el Regne Unit han espremut les seves forces armades: Londres per haver participat en guerres impossibles de guanyar a l'Afganistan i l'Iraq, i Nicolas Sarkozy per haver oblidat les reticències del seu predecessor a participar en la guerra de l'Iraq i per liderar la coalició per alliberar Líbia del coronel Gaddafi. Sarkozy va fer cas omís als avisos d'aquells que apuntaven a la possibilitat que sorgissin problemes en el futur. La construcció de nacions (*nation-building*) feia furor als Estats Units i a la UE a finals del segle passat: tanmateix, el que queda en l'actualitat són estats fallits com Líbia i Síria, que ningú no sap com recompondre.

La política exterior europea mai no ha arribat a ser ni tan sols la suma de les seves parts. Tendeix a oblidar que els seus principals líders militars, França i el Regne Unit, sempre intenten satisfer els seus interessos particulars sense tenir en compte les directrius de Brussel·les. Europa s'enganyava pensant que la seva influència comercial la situaria al mateix nivell dels Estats Units. Ha fracassat estrepitosament a l'hora d'interpretar els seus veïns del sud i de l'est en termes de *realpolitik* i «interessos durs» (*hard interests*), entre altres coses perquè fins a l'11-S va passar molt de temps absorta en la creació de les seves pròpies institucions, a tractar de modernitzar la seva economia i accelerar el seu creixement, convençuda de la infinita atracció que els seus valors democràtics i virtuts econòmiques podrien exercir a la resta del món.

Avui, els interessos durs són els únics que compten; no obstant això, hauran de ser debatuts en el context d'un continent en el qual molts dels seus habitants i líders polítics se senten sota setge; en el qual la seva economia creix molt més lentament del previst, i en el qual milions de joves són incapaços, ni tan sols, de trobar feina. L'orgull desmesurat de temps passats s'ha evaporat per donar lloc a un pessimisme encara més gran. Des de l'any 1989, els dirigents europeus han demostrat ser massa optimistes respecte al que podria aconseguir la política exterior d'aquest continent. Avui dia, el cert és ben bé el contrari.

Als veïns del sud d'Europa, sobretot els països del nord de l'Àfrica, no els serveix de consol el desordre europeu. Si la crisi dels refugiats pot servir d'alguna cosa, hauria de ser per obligar la Unió Europea a atrevir-se a pensar més enllà del convencional i així traçar escenaris futurs més audaços. Gestionar la qüestió dels refugiats hauria de ser una de les nombroses prioritats d'una política exterior europea més valenta i integral, en el marc d'una contínua revisió de l'estratègia global de la UE.

